

УДК 378.011.3-051:001.8

ФУНКЦІОНАЛЬНО-МОРФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Олена Олександрівна Лаврентьєва

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедра загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання,
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
м. Кривий Ріг, Україна

Анотація

У статті розкрито питання структури методологічної культури вчителя; розкривається зміст її функціонально-морфологічних компонентів – методологічної свідомості, методологічної компетентності, індивідуально-гностичних і ціннісних детермінант професійно-педагогічної діяльності вчителя; визначено як системотвірний чинник системи методологічної культури вчителя специфічний для сфери освіти стиль мислення; з'ясовано, що методологічна культура вчителя може бути інтерпретована в широкому значенні як культура управління й конструювання ним педагогічної діяльності.

Ключові слова: *методологічна культура; професійно-педагогічна культура; стиль мислення вчителя.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки. На підставі історико-педагогічного аналізу розвитку шкільної освіти, педагогічної науки, методик викладання природничих дисциплін та власне природничих наук, а також праць, які розкривають зміст професійної діяльності й підготовки вчителів природничих дисциплін (О. Біда, О. Бугайов, Д. Зверев, В. Корнєєв, Н. Лукашова, І. Мороз, Н. Сосницька, І. Туришев, В. Федорова, О. Школа, І. Шоробура та ін.), встановлено, що в історії педагогіки і вищої школи започатковано традиції світоглядно-методологічної підготовки майбутнього фахівця, вироблено концепцію і створено систему його професійної підготовки. Поряд із значними здобутками у цій царині, спостерігалися неодноразові періоди стагнації, злетів і падінь у розвитку змісту підготовки вчителів цього напрямку, що зумовлювалося низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, а саме: рівнем розвитку продуктивних сил суспільства, актуальними світоглядно-філософськими освітніми пара-

дигмами, статусом природничих наук у ціннісних вимірах суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістом професійної підготовки майбутнього вчителя наразі визнано комплексну програму, основу якої становить програмно-цільовий метод планування та наукового управління процесом навчання і виховання студента, зорієнтований на формування в нього системи професійних знань, що відповідають запитам практики й викликам глобалізації, інформатизації й полікультурності сучасного суспільства, становлення професійно-педагогічної культури, цілісної особистості вчителя-вихователя (О. Абдуліна, С. Архангельський, В. Биков, В. Бондар, Є. Бондаревська, С. Гончаренко, Н. Гузій, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кузь, Н. Кузьміна, З. Курлянд, О. Лавріненко, В. Луговий, О. Мороз, Н. Ничкало, В. Орлов, Л. Пуховська, В. Радул, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Л. Хомич, В. Шахов, Н. Якса та ін.).

Основою професійно-педагогічної культури вчителя природничих дисциплін визначаємо методологічну культуру, яка не лише підвищує його дослідницько-науковий рівень, а й дає змогу вийти на загальнонауковий, загальнофілософський щабель сприйняття навколишнього світу, підсилює всі його провідні функції в навчально-виховному процесі (О. Бугайов, Б. Будний, І. Бургун, Л. Зоріна, Б. Гершунський, Г. Голін, Б. Комісаров, Л. Лук'янова, В. Лядіс, О. Ляшенко, В. Мултановський, М. Опачко, Г. Редько, М. Солдатенко, Л. Тарасов, О. Топузов, В. Шарко та ін.). І якщо для провідних фахівців, авторів наукових шкіл, методологів педагогіки важливим є теоретичне узагальнення, виокремлення стратегічних ідей, актуального складу методологічної культури вчителя, то решта праць (О. Бережнова, О. Бойко, О. Вегнер, Ю. Глаголева, М. Дубова, П. Кабанов, С. Казанцев, В. Кириллов, В. Кравцов, В. Мосолов та ін.) орієнтується на завдання конкретного дослідження та не дає визначених стратегій розвитку методологічної культури майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки.

Мета статті – розкрити загальну для будь-якого виду професійно-педагогічної діяльності функціонально-морфологічну структуру методологічної культури майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Вихідні позиції аналізу функціонально-морфологічної структури методологічної культури вчителя. Методологічну культуру вчителя визначаємо як аксіологічний, акмеологічний, системний і цілісний, антропологічний та культурологічний феномен, стрижень професійно-педагогічної культури, що виконує виняткові функції у професійно-педагогічній діяльності. Під час дослідження її змісту виходимо з того, що:

1) професійно-педагогічна культура загалом має метасистемний характер, охоплює як різноманітні однорідні конструкції (підвиди), кожну з яких, зокрема й методологічна культура, можна схарактеризувати як сукупність цінностей, смислів, інших атрибутів, притаманних ефективному здійсненню методологічної діяльності;

2) культуру можна схарактеризувати як вираз зрілості та розвиненості певної системи особистісних якостей, продуктивно реалізованої в індивідуальній діяльності (зокрема методологічній, до якої належать ті елементи культури, які виступають засобами, інструментами визначальної стратегії наукового пошуку [1]);

3) методологічна культура виступає як результат колективної діяльності та водночас має особистісний, суб'єктний вимір;

4) методологічна культура може інтерпретуватися як у широкому, так і вузькому значеннях (у широкому значенні – це культура педагога-дослідника, який свідомо займається управлінням і конструюванням професійно-педагогічної діяльності, а у вузькому – є специфічною для сфери освіти культурою мислення, що потрібна вчителю для вирішення професійно-педагогічних проблем у галузі педагогічної теорії і практики);

5) зміст методологічної культури як утворення, що визначає особливості професійного мислення та світогляду, має не лише охоплювати методологію професійного мислення та здатність до науково-педагогічного пізнання й діяльності, але й інтегрувати цілісне усвідомлення змісту професійної діяльності, системи загальнолюдських і професійних цінностей, а також визначати на їхній основі професійне самоусвідомлення, життєву мету, життєву та професійну позицію, мету професійної діяльності, стійку мотивацію до професійного самовдосконалення [1];

6) як складна органічна цілісна система, методологічна культура, внаслідок взаємодії її функціональних компонентів, має створювати певну інтегративну властивість, якої не має жоден із цих компонентів, і яка діє на кожен із них, змінюючи їх відповідно до своїх особливостей і у такий спосіб виконуючи світоглядну функцію в професійно-педагогічній діяльності вчителя природничих дисциплін.

Осмислення суб'єкта, процесу, предмета, умов і продуктів методологічної діяльності вчителя природничих дисциплін, генези її виникнення та культури здійснення дало змогу виокремити її *функціонально-морфологічні* компоненти – методологічну свідомість, методологічну компетентність, індивідуально-гностичні й ціннісні детермінанти методологічної діяльності. Зазначені компоненти є відповідними до компонентів професійно-педагогічної культури вчителя.

Опис компонентів методологічної культури вчителя

Методологічна свідомість є ідеальним відбиттям безпосередніх дій суб'єкта в реальному дослідницькому процесі та сформованою на цій основі сукупністю уявлень щодо цілей пізнання, способів їхнього досягнення й раціональних вимог до кінцевого наукового результату [4]. Методологічна свідомість дослідника виконує світоглядно-орієнтаційну, прогностичну та критико-рефлексивну функції його пізнавальної діяльності у відповідному предметному полі та існує у таких загальних формах: методологічні знання, раціональний науковий метод і методологічна рефлексія. Методологічна свідомість збагачує можливості вчителя і його здатність передбачати майбутнє, розуміти сьогодення, пояснювати минуле, тобто взагалі осмислювати феномен розвитку, без чого активізація професійної педагогічної діяльності практично неможлива (О. Ходусов [6]).

Методологічна компетентність може бути представлена як певний рівень освіченості вчителя, достатній для самостійного творчого вирішення світоглядних і дослідницьких завдань теоретичного або прикладного характеру в професійній сфері. Методологічна компетентність учителя має дієвий, практико-орієнтований характер, включає: когнітивну складову – методологічні знання, операційно-технологічну – методологічні вміння, а також індивідуально-психічні особливості – методологічні здібності, які підсилюють ефективність методологічного аспекту професійно-педагогічної діяльності. Як система вона може бути представлена науково-дослідною, світоглядною, інтелектуально-педагогічною, дидактичною, етичною, оргдіяльнісною, управлінською та рефлексивною компетентностями, що в сукупності реалізують пізнавальну, семіотичну і креативну функції, а також функцію професійного саморозвитку вчителя.

Кластер індивідуально-гностичних і ціннісних детермінант методологічної культури може бути розглянутий як синкретична система, що розгортається в двох площинах: вертикальній, представленій суспільно-педагогічними, професійно-груповими, індивідуально-особистісними цінностями вчителя, і горизонтальній, яку складають цінності-цілі, цінності-засоби, цінності-знання, цінності-ставлення та цінності-якості; ця система доповнюється амбівалентними якостями вчителя природничих дисциплін. Система цінностей і особистісних якостей вчителя реалізовує оцінну, регулятивну, прогностичну та мобілізаційну функції в методологічній діяльності.

Досліджені нами елементи методологічної культури перебувають у певному взаємозв'язку та переплетенні. Так, методологічна сві-

домість через методологічні знання взаємопов'язана з методологічною компетентністю. Окрім того, оскільки суб'єкт пізнання невіддільний від суб'єкта методологічної рефлексії цього процесу, методологічна свідомість має й ціннісний характер. Власне, методологічна рефлексія спирається на індивідуальну систему ціннісних орієнтацій, потреб, інтересів у пізнанні, самопізнанні, саморозвитку та системні методологічні знання. Нарешті, всі досліджені нами елементи методологічної свідомості й методологічної компетентності (знання, засоби, здібності) співвідносяться з аксіологічними аспектами методологічної культури – цінностями-цілями, цінностями-засобами, цінностями-знаннями, цінностями-ставленнями та цінностями-якостями. Цей зв'язок можна пояснити тим, що різноманітні педагогічні ситуації вимагають від учителя високого рівня морального вияву його індивідуальної свідомості, яка забезпечує йому можливість за допомогою методологічної рефлексії, на основі особистих переконань, мотивів, самооцінки, власної відповідальності, його ставлення до загальнолюдських і національних цінностей, виробити свою унікальну програму індивідуальної компетентної поведінки в мінливих умовах професійної діяльності [6].

Отже, *методологічна культура* визначається сукупністю та єдністю свідомості й компетентності вчителя, за допомогою яких відбувається становлення, збагачення і розвиток суб'єктно-особистісного духовного світу, коригуються й розвиваються індивідуально-гностичні та ціннісні детермінанти його професійно-педагогічної діяльності. Методологічна культура характеризується й функціонально-морфологічною структурою, що містить методологічну свідомість, компетентність, індивідуально-гностичні й ціннісні детермінанти, кожен із яких реалізує визначені функції в методологічній діяльності.

Стиль мислення як системотвірний чинник методологічної культури

Зважаючи на ціннісно центрований характер культури, *системотвірним чинником* методологічної культури вважаємо специфічний для системи освіти *стиль мислення* – сукупність характерних рис мислення, систему орієнтацій на ті або інші ідеї, методи, зразки дослідження, інтерпретації й оцінки.

Стиль мислення у методологічній проекції – це система прийнятих і використовуваних дослідниками методологічних регулятивів, центрованих навколо наукової та педагогічної картин світу, ідеалів і норм педагогічної та галузевої науки, філософських ідей і принципів. В індивідуально-психологічній проекції стиль мислення формується як система переконань, поглядів, настанов, пріоритетних стереотипів

мислення дослідника, у яких інтеріоризуються методологічні регулятиви [4; 5].

Стиль мислення має чітко виражений історично зумовлений характер. У системі методологічної культури вчителя стиль мислення обумовлює ефективність її функціональних компонентів – свідомості, компетентності й ціннісної системи. Так, С. Кримський зазначає, що ціннісні настанови методологічної свідомості, залежно від конкретного матеріалу, його зв'язку із завданнями дослідження, окреслюють певні стереотипи, застосовані в наукових поясненнях і описах – так звані парадигми й науково-дослідні програми, а сам спосіб занурення методу в конкретний матеріал визначає стиль пізнавальної діяльності. У ньому вже фіксується ціннісне засвоєння методологічних знань і передумови застосування методу. У результаті методологічна свідомість може бути в загальній формі схарактеризована як єдність стилю та методу пізнавальної діяльності [3]. Методологічна ж компетентність, завдяки методологічним умінням і здібностям, зумовлює неповторний стиль діяльності й поведінки вчителя, підсилюючи ефективність методологічного аспекту професійно-педагогічної діяльності. Стиль мислення як системотвірний чинник методологічної культури вчителя визначає цінність саморозвитку суб'єкта, його ставлення до наукового знання, є основою для інтеріоризації методологічних знань і вмінь, у них же й виявляється.

Такий стиль, насамперед, характеризує наукове мислення. Для конкретного суб'єкта він припускає органічне зрощування методологічних і концептуальних елементів із психологічними, що створює «призму», крізь яку він «бачить світ». Ця конструкція спирається на глибинні, часто суперечливі, психологічні переживання та проектує розвиток амбівалентних рис особистості [4]. Для вчителя науковий стиль мислення полегшує оволодіння ним евристичною діяльністю й забезпечує використання методів управління евристичними процесами в пізнавальній діяльності учнів, що значно підвищує ефективність вирішення педагогічних завдань. Виробивши власний стиль мислення, педагог має можливість формувати теоретичне мислення школярів.

Педагогічна діяльність насичена нестандартними ситуаціями, що вимагають рішення на основі наукового мислення. Творчий підхід компетентного педагога до виконання свого професійного обов'язку реалізується завдяки критичності, гнучкості розуму, конкретності та швидкості думки, творчому мисленню. Проте у педагогічній свідомості вчителя можна виокремити не лише наукове, але й художньо-образне й стихійно-емпіричне відображення, що розрізняються способами духовного освоєння, продуктами, характером протікання процесу, а

головне – функціями у проектуванні та конструюванні педагогічної реальності, отже, і стилем мислення, що при цьому домінує [2].

Науковий стиль мислення вчителя дає йому адекватне розуміння свого місця у світі, реальне інтелектуальне, емоційно-вольове, практично-дієве ставлення до дійсності, а в професійній діяльності уможливує швидко адаптацію до мінливих освітніх ситуацій, цілісність різноманітної діяльності учнів. Художньо-образний стиль мислення безпосередньо співвідноситься з мистецькою частиною педагогічної діяльності та зумовлює педагогічну творчість і гуманістичний особистісно орієнтований характер педагогічного процесу [2].

Відзнакою сьогодення є становлення принципово нового стилю педагогічного мислення. Як зазначає Ю. Сенько, це, передусім, особливість мови, у якій акцент переноситься з осмислення поняттєво-термінологічного апарату педагогіки на втілення в діяльність методологічних принципів сучасного професійного педагогічного стилю мислення. Для такого стилю характерна гуманітарна спрямованість, що проявляється у відповідних принципах розуміння, другою-домінантності, діалогічності, рефлексивності й метафоричності, а також додамо – колізійності [5].

Стиль мислення як системотвірний чинник методологічної культури впливає і на решту функціональних компонентів, і на культуру вчителя загалом. За результатами дослідження О. Ходусова, культура, завдяки своїм адаптаційним функціям, слугує протипагою та засобом корекції витрат розвитку професійного, зазвичай, свідомо вузького, «часткового» мислення. Гіпертрофований розвиток професіоналізму, наголошує вчений, загрожує багатьма небезпеками, зокрема абсурдом і перетворенням його в догму, а людину – у функцію від професії. Інша небезпека – неконтрольований, некритичний перенос внутрішньо-професійних критеріїв і підходів в інші сфери життя й діяльності людини. Ще одна небезпека – розрив у свідомості, коли професійне мислення вимагає вирішення завдань всупереч принциповим протиріччям із критеріями та цінностями, які лежать в інших сферах свідомості вчителя (буденній, релігійній, художній тощо), що призводить до деформації особистості. Нарешті, доцільним узагальненням із зазначеного вище є те, що деформоване професійне мислення вчителя часто зводить до можливості всього простору професійної культури. Воно в кращому випадку засвоює лише найбільш «директивні» елементи (норми та методологічні настанови), залишаючи неосмисленими або слабко усвідомленими більш культурно багаті галузі цільовизначення й цінностей, ідеалів, історичних і професійних зразків. Вирішення зазначених

суперечностей можливе за рахунок нарощування методологічної культури вчителя, навчання його методологічній рефлексії, нагромадження власного досвіду методологічної роботи у професійній діяльності [6].

У результаті складної взаємодії досліджувані нами утворення – методологічної свідомості, методологічної компетентності, індивідуально-гностичних і ціннісних детермінант – набувають істотної модифікації та перетворюються в елементи складної конструкції – методологічну культуру вчителя. Зв'язки між методологічною культурою як цілісністю й цими компонентами стають більш функціональними й корелятивними, вони виражають залежність властивостей частин від їх ролі й місця загалом. Невпинно відбувається перетворення частин у функціональну одиницю цілого, при цьому кожен елемент зберігає основні властивості компонента, і має місце створення інтегративного чинника, що поєднує компоненти в єдину цілісність – специфічний для сфери освіти стиль мислення.

Методологічна діяльність реалізується на рівнях методологічного аналізу, методологічного розуміння та осмислення. Перехід з рівня на рівень здійснюється завдяки методологічній рефлексії, у процесі якої послуговуються процедурами категоризації, концептизації, конструктизації та концептуалізації. У царині гуманітарних знань, педагогічної практики вчителя, де предмет діяльності вміщує в себе людину та її свідомість і постає як певний текст, провідними вважаються методологічні процедури його розуміння, пояснення та інтерпретації.

У професійно-педагогічній діяльності метою *розуміння* є пошук суті педагогічних явищ. Проте, урахувавши тенденції зближення дослідницької та практичної діяльності в роботі педагога, спостерігаються дві різнополярні тенденції: надмірний плюралізм у виборі вихідних підстав для інтерпретації та конструювання педагогічної реальності або редукціонізм, зокрема природничо-наукового та соціального. Подолати ці негативні тенденції, винайти доцільні межі й використати найбільш сприятливі у зазначених умовах засоби й допомагає методологічна культура педагога. Методологічно грамотний педагог повинен володіти «розуміючими методами» (інтроспекції, емпатії, ідеографічним, біографічним методами, методом відображеної суб'єктності, транс-персональної психології, ситуаційного аналізу), що дозволяють виявити одичне, індивідуальне, унікальне на основі загального та закономірного.

Розуміння взаємопов'язане з *поясненням*, оскільки, щоб краще розуміти, потрібно більше пояснювати. Пояснення має будуватися як судження, як відповідь на запитання щодо причини виниклого явища. Очевидно, що в сфері професійно-педагогічної діяльності пояснення можуть бути глибокими чи поверховими, із застосуванням наукових теорій, законів логіки чи як

емпіричне узагальнення буденних уявлень учителя. Усе залежить від ступеня розуміння вчителем досліджуваного феномену, рівня оволодіння ним логічним і методологічним інструментарієм.

Результатом розуміння є *інтерпретація*, водночас вона є і загальнонауковим методом із фіксованими правилами перекладу формальних символів і понять на мову змістовного знання. У сучасній професійно-педагогічній діяльності інтерпретацію варто вважати приналежною до сфери професійної творчості вчителя. За її допомогою педагог не лише осмислює педагогічні явища, новітні тенденції, концепції, підходи й технології педагогічної та природничих наук, але й знаходить шляхи їх утілення у власній практиці.

Отже, зазначимо, що розуміння, пояснення та інтерпретація, як базові процедури методологічної діяльності, є необхідними для плідної та якісної роботи як педагога-дослідника, так і педагога-практика. Власне, у професійній сфері існування методологічної культури виявляється багаторольовий характер діяльності фахівця. По-перше, проектування діяльності учня, виходячи із цінностей і цілей навчання й виховання та пропонуючи в проекті послідовні фази дії, її рефлексію, фокусування рефлексії на суб'єктивних особливостях, динаміку прояву й зміни здатностей, вироблення шляхів приведення здатностей відповідно до змісту необхідного способу дії, а також різні дії, спрямовані на прискорення зміни певних здатностей і контролю досягнутої навчальної мети; по-друге, побудова навчальної діяльності або створення умов для спільної її побудови або побудови її самим учнем; по-третє, рефлексія навчальної діяльності з ланкою критики конкретного змісту проекту навчальної діяльності й перебудови проекту, вторинна побудова навчальної діяльності й т. д., аж до констатації ступеня досягнення педагогічної мети або необхідності її перегляду. Отже, будь-який аспект педагогічної діяльності потребує ситуаційного проектування дій, рефлексії, самоорганізації загалом, критеріального забезпечення, культурного шару, культурних змістів і здібностей педагога [6].

Ці міркування надають підстави для трактування методологічної культури вчителя в широкому змісті як культури управління й конструювання. Методологічна культура, ґрунтуючись на методологічному знанні, постає тут як здатність суб'єкта перебувати у творчо-перетворювальній позиції щодо педагогічної теорії та практики, визначати й створювати універсальні стратегічні форми професійно-педагогічної діяльності, використовувати більш ефективний інструментарій для дослідження й перетворення педагогічного процесу, його оптимізації.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Методологічна культура є складною багаторівневою структурою і може бути схарактеризована загальними для будь-якого виду професійно-педагогічної діяльності функціонально-морфологічними компонентами – методологічною свідомістю, компетентністю, індивідуально-гностичними й ціннісними детермінантами. Системотвірним чинником методологічної культури є своєрідний для сфери освіти стиль мислення. Подальшого розроблення на міждисциплінарному рівні потребують питання змісту та просторової структури методологічної культури вчителя, умови становлення вчителя у просторі методологічної культури.

Список використаних джерел

1. *Кабанов П. Г.* Методологическая культура педагога как предмет философского анализа : дис. ... к-та филос. наук : 09.00.01 / Петр Георгиевич Кабанов. – Томск, 1997. – 215 с.
2. *Краевский В. В.* Методология педагогики: новый этап : учеб. пособ. / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М. : Академия, 2006. – 400 с.
3. *Кримський С. Б.* Запити філософських смислів / Сергій Борисович Кримський. – К. : Вад. ПАРАПАН, 2003. – 239 с.
4. Методологическое сознание в современной науке / П. Ф. Йолон, С. Б. Крымский, Б. А. Парахонский и др. ; ред. П. Ф. Йолон. – К. : Наукова думка, 1989. – 336 с.
5. *Сенько Ю. В.* Гуманитарные основы педагогического образования: Курс лекций : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Юрий Васильевич Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.
6. *Ходусов А. Н.* Формирование методологической культуры учителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Александр Николаевич Ходусов. – М., 1997. – 430 с.

References

1. *Kabanov P. G.* Metodologicheskaja kul'tura pedagoga kak predmet filosofskogo analiza : dis. ... k-ta filoz. nauk : 09.00.01 / Petr Georgievich Kabanov. – Tomsk, 1997. – 215 s.
2. *Kraevskij V. V.* Metodologija pedagogiki: novyj jetap : ucheb. posob. / V. V. Kraevskij, E. V. Berezhnova. – M. : Akademija, 2006. – 400 s.

3. Krims'kij S. B. Zapiti filosofs'kih smisliv / Sergij Borisovich Krims'kij. – K. : Vad. PARAPAN, 2003. – 239 s.
4. Metodologicheskoe soznanie v sovremennoj nauke / P. F. Jolon, S. B. Krymskij, B. A. Parahonskij i dr. ; red. P. F. Jolon. – K. : Naukova dumka, 1989. – 336 s.
5. Sen'ko Ju. V. Gumanitarnye osnovy pedagogicheskogo obrazovaniya: Kurs lekcij : ucheb. posob. dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij / Jurij Vasil'evich Sen'ko. – M. : Akademija, 2000. – 240 s.
6. Hodusov A. N. Formirovanie metodologicheskoy kul'tury uchitelja : dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.08 / Aleksandr Nikolaevich Hodusov. – M., 1997. – 430 s.

Елена Александровна Лаврентьева

доктор педагогических наук, доцент, заведующая
кафедра общетехнических дисциплин и профессионального обучения
Криворожского педагогического института
ГВУЗ «Криворожский национальный университет»
E-mail: lavrentieva_oo@mail.ru

Лаврентьева Е. А.

ФУНКЦИОНАЛЬНО-МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЯ.

Аннотация

В статье раскрыты вопросы структуры методологической культуры учителя; подается содержание ее функционально-морфологических компонентов – методологического сознания, методологической компетентности, индивидуально-гностических и ценностных детерминант профессиональной деятельности; определен как системообразующий фактор системы методологической культуры специфический для сферы образования стиль мышления; показано, что методологическая культура учителя может быть интерпретирована в широком значении как культура управления и конструирования им педагогической деятельности.

Ключевые слова: *методологическая культура; профессионально-педагогическая культура; стиль мышления учителя.*

Olena Oleksandrivna Lavrentieva

doctor of pedagogical sciences

manager of chair of all-technical disciplines and vocational training

associated professor SHED «Kryvyi Rih national university»

Kryvyi Rih pedagogical institute

E-mail: lavrentieva_oo@mail.ru

Lavrentieva O.

THE FUNCTIONAL-AND-MORPHOLOGICAL STRUCTURE OF TEACHERS' METHODOLOGICAL CULTURE

Abstract

In article analyzes the questions of structure of teacher's methodological culture as a core of metasystem of the professional and pedagogical culture. The thesis defines the essence and meaning of the methodological culture as a complex multilevel structure that can be described through functional-and-morphological components. The teacher's methodological culture includes methodological conscience, methodological competency, individual-gnostic and value determinants, and each of the elements realizes the its functions in the methodological activities. The methodological conscience carries out world outlook, predictive and kritiko-reflexive functions. Methodological competence – informative, semiotics and creative functions, and also function of professional self-development of the teacher. The system of individual-gnostic and value determinants realizes estimated, regulatory, predictive and mobilization functions in methodological activity. Education-specific way of thinking is determined as a system-forming factor of the methodological culture.

The research also presents and grounds wide and strict interpretations of the methodological culture in accordance with the specific nature of educationalists' and practicing teachers' methodological activities and value directives. This culture in grounds wide is culture of management and designing. It's ability of the subject to be in a creative and converting position of rather pedagogical theory and practice, to define and create universal strategic forms of professional and pedagogical activity, to use more effective tools for research and transformation of pedagogical process, its optimization.

The thesis accent on need of further searches at the interdisciplinary level by concerning the contents and spatial structure of the teacher's methodological culture.

Keywords: *education-specific way of thinking; professional-pedagogic culture; teacher's methodological culture.*